

Babiczky László – Zsurzs Katalin

Zsurzs

A tévéjáték-rendező

Gondolat Kiadó – MTVA

A törökfejes kopja (1973)

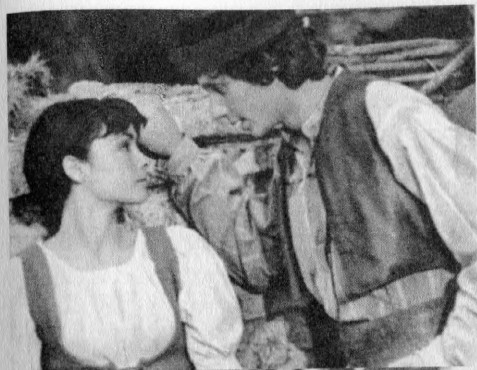
(színes-mozifilm) író: Kolozsvári Grandpierre Emil; forg: Bencsik Imre

„Mesét akartam csinálni, igazi mesét, amelyben, lehet, hogy történelmileg nem minden stimmel. Arra törekedtem, hogy izgalmas és humoros történet legyen. A történet nagyon véresen indul. A f h s-nek, Daninak az apját-anyját megölik a törökök, az egész falu menekül. Tulajdonképpen a film egy fiúcsapat kalandjait meséli el, harci játékokat játszanak, aztán egyszerre valóság lesz, ami addig csak játék volt... A törökfejes kopja.”

(Zsurzs Éva)

„A gyerekek szeretik a romantikát, de csak akkor, ha az nem szentimentális. Meggy z désem: a romantikát ma humorban kell oldani... A film mondanivalója egyébként: az emberek egyszer esze és becsületérzése segít azon, hogy túljárjanak a gonosz eszén. A film h sei korabeli tinédzserek, akik a maguk jó paraszti eszével és furfangjával boldogulnak az adott kor komplikált politikai helyzetében.”

A törökfejes kopja

Kolozsvári Grandpierre Emil regényéből készít kosztümös játékfilmet Zsurzs Éva a Hunnia filmstúdió produkciójában.

Szerencsi Eva és Ivánka Csaba a film egyik jelenetében

Helyei László, Horváth Péter, Zenthe Ferenc és Vas Zoltán Iván (Inkey Alice felvételei)

Abigél I-IV. (1978)

(színes) író: Szabó Magda; dram: Katkó István; op: Lukács Lóránt; díszlet: Mátay Lívია; jelmez: Witz Éva; zene: Palásti Pál; f szereplők: Szerencsi Éva, Egri Kati, Zsurzs Kati, Bánfalvi Ági, Rátonyi Hajnalka, Garas Dezső, Ruttkai Éva, Piros Ildikó, Básti Lajos, Balázsovits Lajos, Nagy Attila, Schubert Éva

„Az Abigél sikerét sem lehet csupán a jó irodalmi anyagnak tulajdonítani. Bár a téma, a mű választás önmagában is erény lehet, Mikszáthnak híveket szerezni, Szabó Magdához kedvet csinálni egyszerre 3-4 millió embernek, ehhez is kiválóan ért Zsurzs

Éva. A fordulatos irodalmi alapanyag azonban sovány eredményt is hozhat. Az irodalom eszközével, az élmény erejével nevel arra, hogy mi a jó és mi a rossz, hogy bonyolultságukban szépek az emberi kapcsolatok, hogy a történelemben választhat is az ember... A Szabó Magda megálmodta zárt intézeti világot Zsurzs Éva adaptálta a filmszalagra, atmoszférát teremtett és krimi izgalmat. Els sorban a hetedik osztály, a húsz kamaszlány kiválasztásáért illeti dicséret, öt-hat lánynak tudott önálló életet, karaktert adni az epizódokban. Szerencsi Éva, Egri Kati, Zsurzs Kati, Bánfalvi Ágnes, Rátonyi Hajnalka lubickolt a szerepben. A pukkadózó, örökké szerelemr l ábrándozó, a fegyelmet titokkal, csínyekkel enyhít lány-társaság magával ragadta a néz ket. A színészválasztás, a színészirányítás bravúrját valósította meg a négyrészes tévéjátékban Zsurzs Éva. Básti Lajost Torma Gedeon szerepében maníroktól mentes alakításban láthattuk. Szigorral és emberséggel, fele sségvállalással és emberi gyarlóságokkal teli hús-vér alakot formált az igazgató szerepéb l. Hogy Balázsovits Lajos és Garas Dezs küls megjelenésüknek ellentmondó jellemeket játszottak, csak izgalmasabbá

tette a helyzeteket. A szép Piros Ildikó kozmetika és díszes ruha nélkül is szép, kellemes Zsuzsanna n vér volt. Matulaszigorúságot, anyai szeretetét képviselt - egyszerre, és szerelmes, gyötr d n t is játszott. Ha Abigél nem is, a Matula fogalom lett.”

(B. R.)

„...Zsurzs Éva egyik rendez i erénye, hogy igényesen, biztos ízléssel választja tévéfilmjei irodalmi alapanyagát és szerepl it. A másik: rendkívüli m gonddal párosult mester-ségbeli tudása. Két évig dolgozott az Abigél tévé-változatán, (más munkái mellett), két évig hordozta, forgatta a fejében, majd a helyszíneken, csiszol-gatta, formálta képsorokká. Megérte, érdemes volt. A figuráktól a legaprobb kellékekig

hitelesen idézte képernyőre a kor és a hely légkörét, a háború betörését az árklodi leánynevel intézet zárt világába. A szereposztás meglepetése Piros Ildikó diakonisszája. A fiatal színésznő kilépett a gödröcskés arcú, bájos szépség szerepköri skatulyájából, és lám, ezt is tudta. Ezt a nagy belső fegyelmet, halk határozottságot, erőt és lágytságot palástoló sápadt szigort. S így is szép, mert Zsuzsanna figurájának belső szépségét tolmácsolja. Megindultan néztük Básti Lajost élete utolsó tévészerképében. Nem csupán a kegyelet írhatja le, hogy a ridegen puritán, de szilárd tisztesség Torma igazgató alakját jellemző apró gesztusaival, emberábrázoló művészetével emlékezetessé formálta...”

(*Vajk Vera*)

„Nos, meg kell nyugtatnom Zsurzs Évát, nyilván már elkésve is: az Abigélben televíziós életműve egyik legsikeresebb darabját formálta meg. Az író külön alkotótársat nem is találhatott volna. Zsurzs Évának sikerült Szabó Magda regényét is a regénynél is drámaibb, feszesebb forgatókönyvévé élethűvé, kellően atmoszférikus telítettséggel, izgalmasan lefordítani a tévéfilm nyelvére. Színészválasztása ezúttal is hibátlan. Básti Lajos, az intézeti igazgató, Garas Dezső, a szemüveges, kedves, kissé teszetosza, Abigél, Szerencsi Éva, a májusi cseresznye-mosolyú Gina. Piros Ildikó, az eddigi alakításait felülmúlóan nagyszerű prefekta. Nagy Attila, a rokonszenves Vitay tábornok, Balázsovits Lajos, a leventeoktató szépfiú. Ruttkai Éva, a tökéletes illúziót keltő,

rejtélyes Horn Mici, Tábori Nóra, a tornatanárné, egészen az intézeti növendékekig — minden szereplő a similis simile gaudet módján azonos volt a regényhősökkel. Még a tehetséges Zsurzs Katit sem a szülői elfogultság helyezte el egy virgonc epizód szerepben. Zsurzs Éva rendezésében mellesleg, de kell nyomatékkai, csak néhány beállított pillanatot kifogásolnék. A kritikus utolsó óhajtása: bár az Abigél képviselné a tévéfilmek jó átlagszínvonalát! Ám ez egyelőre hiú kívánság.”

(Galsai Pongrác)

„Básti Lajos utolsó szerepében: Torma Gedeon, a lánynevelő intézet igazgatója. Valószínűleg gombolt, fekete, kálvinista papi mellényt visel, ugyanis nem csak okleveles középiskolai tanár, hanem felszentelt

lelkész is. Mindenki retteg tőle. Egy fejedelem méltóságával viselkedik. Nem vicclap-figura, hanem egy már kihalt, különös, rideg méltóságú világ egyik utolsó példánya: a puritán kálvinista.”

(Körmendi Judit)

„Kedves humorral és klasszikusoktól ellesett szellemességgel jelenítette meg Garas Dezső a történet szerint pedagógusnak is, szabadgondolkodónak is, férfinak is, mi több: Abigélnek is egyedül kiváló latin tanárt. Szinte mindenki a régi iskolás emlékei között egy Kálvin tanár urat, aki Ovidius szamentéséről szólván a mindenkori jelen történelmét magyarázza. De akinek nem adatott meg legalább egy, emberségből példát, humánumból formát mutató tanárt közelebbre ismerni, annak most Garas Dezső élethű közvetlensége pótolhatta az iskolás éveknek ezt a hiányát.”

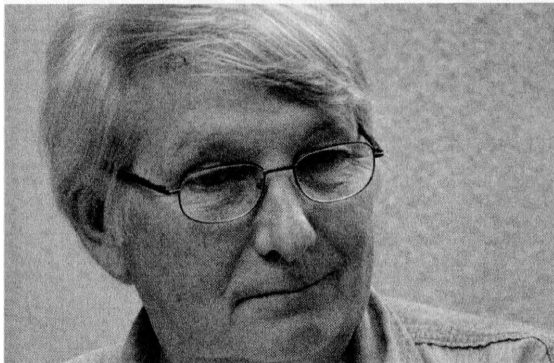
(L. csei Gabriella)

Szerencsi Éva (Képes Európa - 1997. szeptember 17.)*(Hollós László - Váczy András) (részlet)*

Az *Abigélben* fantasztikus jó légkörben és nagy-nagy csendben dolgoztunk. Hegeztük a fülünket, és figyeltünk rá. Mindenki csendben volt, nem „krepeltünk”. Pontosan tudta, mit akar, tudta, mi a jó. Nem kényszerítette ránk akaratát, de amit mondott, igaz volt. Olyan volt, akár egy jóságos és bölcs tyúkanyó. Határozott, barátságos és kedves. Egyetlen percre sem érezte velem, hogy most kerültem ki a f iskoláról. Bár nem kronológiai sorrendben vettük fel az egyes jeleneteket, mindig tudtam, mit kell csinálni. Határozottan instruált bennünket, ám mindig meghagyta a színész szabadságát... volt a játékmester, mi voltunk a játékosok, és közösen, együtt hoztuk létre ezt a játékot... Azt hiszem, volt két-három meghatározó ember az életemben, és feltétlenül köztük volt.

Zsurzs sikerének titka a hiteles karakterek teremtése

Beszélgetés Féjja Sándor filmpszichológussal

A Magyar Filmtudományi Intézet és Filmarchívum Szociológiai Csoportjának kutatójaként, befogadás-lélektani szempontból vizsgáltam a Szabó Magda azonos című regénye alapján, Zsurzs Éva által rendezett *Abigél* című, négyrészes tévésorozatot - esettanulmány tervezett publikálása végett. Filmszeretők közül három nyolc tagú

felnevelési csoportot választottam ki, melyeknek anonim tagjait úgynevezett projekciós személyiségdiagnosztikai, illetve intelligenciatesztekkel „szembesítettem” az Országos Ideg- és Elmegyógyintézet klinikai pszichológusai révén. Készítettem velük életút- és normainterjúkat, s külön kitértem a mozgóképekkel való kapcsolatukra, televíziónézési szokásaikra. Olyan nők és férfiakat tesztelhettem, akik a vizsgálat során nézték meg először, egymás után, szünetekkel látták a 290 perces film epizódjait. Lehetőséget kaptak a vonatkozó szakkritikák megismerésére is. Az egymásnak leginkább, nagyjában-egészében megfelelő személyiségjegyekkel rendelkezőképezték az egyik csoportot, az egymástól legtávolabb lévő személyiségtulajdonságúak a másikat, a harmadikat pedig a „vegyesjegyek”.

Többek között azokra a kérdésekre kellett - külön-külön - írásban válaszolniuk a tesztelőknél, hogy szerintük milyen örömteli és milyen fájdalmas élethelyzetek „klappolnának” a film hősnőjének - Vitay Georgina - karakteréhez; milyen féltékenységi lehetnének; mit érne meg nagy kudarcnak; mi lenne számára a végveszély. Továbbá: miket venne el magával egy lakatlan szigetre; milyen üzenetet írna palackpostán; mi lenne emlékiratának legfontosabb része. A fentiekkel kapcsolatban - filmen kívül! - élménygazdagon képzeltek el a csoportbeliek - a Szerencsi Éva alakította - Ginát. Természetesen korántsem születtek szó szerint azonos válaszok, szövegek. Ezekből a tartalomanalízissel emeltem ki a gondolatilag jellemző, egymással — valamint a nézők

TELEVÍZIÓ

a kemény arc mögött tulajdonképpen lágyság, jószívűség rejtőzik. Zsuzsanna az, aki mindig mindenkinek megbocsát. De nehéz megfogalmazni azt is, hogy hol van az a határ, ahol filmbeli huszonkilencéves lányoktól. Egyébként hadd mondjam meg, hogy nagyon örülök a diaikonisszának, mert egészen más alkatú figura, mint amilyeneket eddig játszhatam. Most érkeztem el oda, hogy átélhettem az eddigi komoly arcúba, amilyennek mindig is tudtam önmagamat.

Nagy Attilának Vítay tábornokot művelt, jellemes emberrel kell formálnia Olyanná, aki egy azok közül, akik meg akarják menteni az országot a fasizmustól. Vítay Szabó Magda szerint intellektuális, olvasó, gondolkodó típus. Kivételes egyéniség.

Fontos szerepet játszik a filmben Básti Lajos. Ő Torma Gedeon, a lánynevelő intézet igazgatója. Válgig gombolt, fekete, kálvinista papi mellényt visel, ugyancsak nemesak okleveles köznevelési tanár, de felszentelt lelkes is. Mindenki retteg tőle. Vaskézrel kormányozza birodalmát. Nemszak a gyerekek réme, a nevelőké, a személyzeté is. Egy fejedelem méltóságával viselkedik. Nem vicc-lapfigura, hanem egy már kihalt, különös, rideg méltóságú világ egyik utolsó példány: a puritán kálvinista. Pál apostol tanítványa, aki szentül hiszi, hogy az igazság valahol az O- és Újszövetségben nyilatkozott ki örök érvényűvel. És az tesz jót a gyermekekkel, aki — áttételesen — nem kíméli tőlük a vesszőt sem.

Körmendi Judit

Csevegés a hálószobában (Rátonyi Hajnal, Gelecsényi Sára, Szerencsi Éva és Zsurzs Kati)

Órán a VII. gimnáziumban (Középen Balázsovits Lajos)

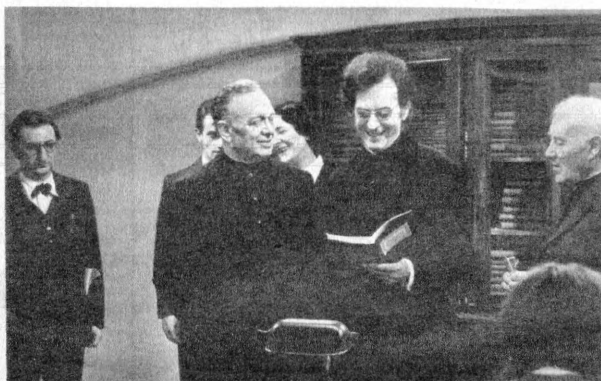
(Szomszéd András felv.)

AZ ALSÓ KÉPSORON:

Zsuzsanna (Piros Ildikó) vizsgatolja Ginát (Szerencsi Éva)

Vítay tábornok civilben (Nagy Attila) Zsuzsanna testvérrel (Piros Ildikó)

A tanári kar (Garas Dezső, Balázsovits Lajos, Básti Lajos, Keres Emil és Zách János)

személyiségdiagnózisával s egyéb tulajdonságaival - egybevetett fogalmi komponenseket. Az eredmény: ezek az értelmezett leírtak szignifikáns (meggy z gyakoriságú) tartalmi-eszmei megfelelést mutattak egymással, mindhárom csoportban. Kiderült tehát, hogy a huszonnégy teszt néz lényegileg analóg, egyben árnyalt tulajdonságmutatoikkal látja, ítélte meg a kálvinista Matula Leánynevel Intézet tizennégy éves tanulójának, Ginának a személyiségét (akaratlanul is hangsúlyozván a kamaszlány érzelmi világának milyenségét). Ez csakis azért történhetett így, mert a leány figurája plasztikusan lett, van megformálva. Egzakt tudományos vizsgálat eredményét vázoltam fel most, azaz nem szubjektív értékítéletemet mondtam el.

Ez a vizsgálat azt bizonyítja, hogy dramaturgiailag nagyon pontosan megrajzolt f szerepl vel van dolgunk?

Igen, azt. Zsurzs Éva filmsikerének a titka - és ezt támasztja alá az adott pszichológiai vizsgálat -, hogy nagyon, remekül tudott emberi jellemeket, személyközi viszonyokat teremteni a rendez . Mindegyik fontos szerepl testi és lelki reakciója voltaképpen Gina egyfajta közvetett visszatükrözése, mely fölöttébb választékos tükröz és. Egyebek közt ezért képes a befogadó néz mélyen azonosulni a figurákkal s fordultatos helyzeteikkel. Fiktív jellegük ellenére: hús-vér alakoknak látja, érzi a szerepl ket. Zsurzs rendkívül természetes, mondhatni hétköznapi ember volt egyrészt, és rendkívül emelkedett, színes személyiség másrészt. Talán azért tudott mindennapi lenni, mert sokáig a csepei Munkásotthonban, fizikai dolgozók között élt, ahol amat r színjátszóként is tevékenykedett. El is mondta több interjújában, hogy kamatoztatni tudta filmjeiben az ott megélteket, az ott látottakat. Annyira földön járó személy volt, hogy amikor artisztikus magaslatokba emelkedett lelkülete, akkor is megmaradt benne valamiféle földközelség. Végül is ezért szólíthatott meg szinte mindenfajta néz t, közel kerülhetett különféle attit d emberekhez; következésképpen a népszere ségének minden bizonyjal ez a legf bb oka.